

Motion till riksdagen 2021/22:4720

av Annie Lööf m.fl. (C)

med anledning av prop. 2021/22:100 2022 års ekonomiska vårproposition

Sammanfattning

Rysslands vedervärdiga invasion av Ukraina präglar även den svenska ekonomins utsikter våren 2022. Återhämtningen efter pandemin möter nya utmaningar i form av ökande priser på energi och andra insatsvaror, med stigande inflation och räntor som följd. Det ökar riskerna för att allvarliga obalanser uppstår.

Det finanspolitiska ramverket måste därför stärkas och Centerpartiet ser ett stort behov av att i detta läge prioritera det offentliga kärnuppdrag inom välfärd, försvar och rättsväsen samt att fokusera på jobb- och tillväxtmotorn i svensk ekonomi och klimatomställningen och energiberoendet från Ryssland.

Centerpartiet har medverkat till extra ändringsbudgetar, genomförda och planerade, med insatser för att under innevarande år bl.a. ge militärt och humanitärt stöd till Ukraina och förstärka resurserna till det svenska försvaret samt olika insatser för att dämpa prischocken för svenska hushåll till följd av Rysslands krig med tillfälligt sänkta skatter på el och bränsle.

Utöver dessa krisinsatser har Centerpartiet i denna vårmotion identifierat fem områden där behov finns av att under innevarande år göra viktiga förändringar av den förda ekonomiska politiken.

Jobbpolitiken och företagspolitiken måste förstärka återhämtningen för att minska arbetslösheten och stärka integrationen. Det gäller både att sänka kostnader för små företag att växa och anställa och att förbättra matchningen till de många lediga jobben.

Centerpartiet föreslår i denna motion

Maximalt sänkta arbetsgivaravgifter för de tio första anställda i småföretag

För att snabbt pressa ned arbetslösheten och ge småföretag möjlighet att anställa fler människor i hela landet bör de sänkta arbetsgivaravgifterna för småföretag i det s.k. växa-stödet utvidgas till att omfatta de tio första anställda.

Fördubblad jobbstimulans i försörjningsstödet

För att fler ska gå från försörjningsstöd till arbete har en stimulans införts där den som börjar jobba får behålla en del av stödet. Denna stimulans behöver fördubblas för att motsvara hälften av bidraget.

Bredda etableringsjobben till företag utan kollektivavtal

Etableringsjobben, där långtidsarbetslösa får komma in i ett jobb till låg lön, men där staten ökar inkomsten genom ett stöd, ska breddas till småföretag utan kollektivavtal.

Förstärkta nystartsjobb

Nystartsjobben, den mest framgångsrika jobbsubventionen, bör förstärkas, förlängas och fasas ut långsamt så att fler blir kvar i arbete långsiktigt.

Utökade matchningstjänster

En majoritet av de arbetslösa som får hjälp av fristående resultatbaserade arbetsförmedlare hittar nu jobb. Men bara en bråkdel av de arbetslösa nås av dessa effektiva matchningstjänster. Minst hälften av de arbetssökande bör erbjudas hjälp av sådana matchningstjänster.

Insatser för utrikes födda kvinnors företagande

Trots att många utrikes födda kvinnor varit småföretagare innan de kom till Sverige, blir för få det i sitt nya hemland. Statens insatser måste därför bli bättre på att inkludera dessa i nätverks- och informationsarbete.

En föräldraförsäkring anpassad till företagare

För att fler ska välja att bli företagare är det viktigt att de regler för föräldraförsäkringen som gäller för anställda, så långt det går, också gäller för företagare, oavsett företagsform.

Klimat- och energipolitiken måste gå in i en ny fas, där omställningen påskyndas för att understödja Europas oberoende av Ryssland. Skatter och incitament, infrastruktur, tillståndsprocesser m.m. måste anpassas snarast.

Centerpartiet föreslår i denna motion

Ökad vindkraftsproduktion på land och till havs

Målet bör vara 70 TWh havsbaserad vindkraft och 80 TWh landbaserad vindkraft till 2030.

Snabbare tillståndsprocesser

Ansökningar för vindkraft bör godkännas omgående, med prioritet för södra Sverige. Lagstiftning som hämmar investeringar bör reformeras och EU-kommissionens snabbspår REPowerEU genomföras.

Återbäring till närboende

Ersättningar och delaktighet i intäkterna från produktionen bör ges inte bara till markägare eller berörda kommuner och regioner utan direkt till de som bor nära vindkraftverken.

Sänkt skatt på förnybara drivmedel

Förnybara biodrivmedel bör helt befrias från koldioxidskatt, inklusive biodrivmedel som blandas i diesel och bensin med den s.k. reduktionsplikten.

Ökad produktion av biodrivmedel i Sverige

Med bl.a. långsiktigt produktionsstöd ska den inhemska biodrivmedelsproduktionen från exempelvis restprodukter från skogsindustrin ökas kraftfullt så att energioberoendet ökar och priset vid pump minskar.

Slopad skatt på bioolja

Skatten på bioolja för elproduktion och uppvärmning bör slopas.

Sänkt skatt på solceller

För att öka elproduktionen från sol bör skatten på produktion av solceller för eget bruk avskaffas och reglerna för flerfamiljshus reformeras.

Ökad effekt i svenska kärnkraftverk

Ytterligare 2 TWh skulle kunna produceras bara genom effekthöjande åtgärder i befintliga reaktorer.

Utvidgat grönt avdrag till energieffektivisering

Det gröna avdraget, som fungerar som ett rotavdrag för miljöinvesteringar, bör breddas till energieffektiviserande åtgärder i hemmet.

Det svenska jordbruket måste klara dagens kostnadskris för att trygga Sveriges självförsörjning på livsmedel och villkoren för att bo och verka på landsbygden förbättras. Skatter och stöd måste skyndsamt anpassas för att hantera det nya läget.

Centerpartiet föreslår i denna motion

Reseavdraget reformeras för landsbygdens bästa

Reseavdraget bör bli ett färdmedelsneutralt, avståndsbaserat system med stort landsbygdsfokus. Reduktionen bör uppgå till 80 öre per kilometer och taket höjas kraftigt, till 15 mil enkel väg.

Beslutade akuta stödpaket för Sveriges bönder på totalt 3,2 miljarder kronor ska skyndsamt genomföras

Detta är i enlighet med avtal mellan Centerpartiet och regeringen och med brett stöd i riksdagen. Paketet, som svarar på en akut kostnadskris som förvärrats med kriget i

Ukraina, innefattar dels ett retroaktivt borttagande av all skatt på diesel i gröna näringar från den 1 januari 2022 fram till den 1 juli 2023, dels ett mycket omfattande stödpaket till Sveriges animaliebönder. Även stöd till trädgårdsföretag och fiskare ingår.

Den svenska sjukvården måste ges förutsättningar att minska överbelastningen efter pandemin. Satsningar behövs för att minska beläggningsgraden och investera i vårdpersonalens arbetsvillkor.

Centerpartiet föreslår i denna motion

Platsmiljard

En modell lik kömiljarden där sjukhus som klarar målet om maximalt 90 procents beläggning i genomsnitt får ta del av sammanlagt 1 miljard kronor.

Karriärtjänster för sjuk- och undersköterskor

Det statliga bidraget till s.k. karriärtjänster förstärks och utvidgas till undersköterskor, för mer av karriärutveckling och lönepåslag för specialistsjuksköterskor och specialistundersköterskor.

Det svenska rättssystemet måste ges ytterligare förutsättningar att möta utmaningarna i utsatta områden efter vårens upplopp och samhället måste skydda utsatta kvinnor från våld, hot och människohandel. Det senare behovet har förstärkts sedan tiotusentals kvinnor och barn anlant till Sverige som flyktingar från Ukraina.

Centerpartiet föreslår i denna motion

Polisstödsassistenter

För att avlasta poliser från administrativt betungande uppgifter, och för att poliser ska kunna fokusera på polisarbete i fält, föreslår Centerpartiet en satsning på polisstödsassistenter.

Trygghetsvårdar

Upploppen belyser behovet av att utöka satsningen på s.k. trygghetsvårdar, som i utsatta områden utgör en länk mellan lokalsamhället och polisen i vardagen och bidrar till att polisen ges bättre underrättelser.

Stöd till Bris stödlinje

För att barn och unga som drabbas av psykisk ohälsa ska kunna fångas upp tidigare och få bättre stöd ska Bris stödlinje ges statlig medfinansiering på 50 procent.

Förebygga, stoppa och hantera människohandel

I vågorna efter pandemin, och med anledning av kriget i Ukraina, riskerar allt fler att falla offer för människohandel och prostitution. Därför bör arbetet mot prostitution förstärkas med en nationell stödlinje, en utökning av det nationella stödprogrammet för offer för människohandel (NSP) och satsningar på regionkoordinatorer mot prostitution och människohandel.

Säkrad finansiering av kvinno- och tjejjourerna

Stödet till kvinno- och tjejjourer ökas, för att ge jourerna starka och långsiktiga ekonomiska förutsättningar, och fredas från sammanslagning med andra stöd.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning	6
Förslag till riksdagsbeslut.....	8
Centerpartiets inriktning för den ekonomiska politiken.....	8
Konjunkturläget går ur pandemi in i säkerhetspolitisk oro	9
För klimatets bästa.....	14
Fördubbla Sveriges elproduktion för att möta det ryska hotet	15
Ökad elproduktion	15
Vindkraft.....	15
Vattenkraft	16
Bioenergi.....	16
Solel	17
Kärnkraft.....	17
Rusta elsystemet med förenklad energiproduktion och effektivisering	17
Förkorta tillståndsprocesserna	18
Energieffektivisering	18
Sänkt skatt på förnybara drivmedel	18
För landsbygdens bästa.....	19
Stödpaket till Sveriges bönder	20
Reformerat reseavdrag.....	20
För jobbens bästa.....	21
Gör det billigare att anställa.....	22
Sänkta arbetsgivaravgifter för småföretag.....	22
Utvidga etableringsjobben	22
Förbättrade och förstärkta nystartsjobb	22
Ge ukrainska flyktingar rätt att arbeta på samma villkor som andra flyktingar	23
Fördubblad jobbstimulans i försörjningsstödet	23
Fler matchningsaktörer för att matcha arbetssökande till jobb.....	24
Kvinnors företagande.....	24
Anpassa föräldraförsäkringen till företagare	25
Regelförenkling	25
Nätverk för kvinnor som driver företag.....	25
Jämställt offentligt företagsstöd.....	25
Utrikes födda kvinnors företagande.....	26
För trygghetens bästa.....	26
En trygg och nära välfärd	26

En platsmiljard för fler vårdplatser.....	27
Karriärtjänster för sjuk- och undersköterskor.....	27
Stöd till Bris.....	28
Förstärk arbetet mot prostitution och människohandel	28
Säkra kvinno- och tjejjournernas finansiering.....	29
Ett starkt rättsväsen.....	29
Polisassistenter.....	30
Trygghetsvärdar.....	30
Försvara kvinnors rättssäkerhet i krig.....	30
Sverige är värt att försvara.....	30
Det finanspolitiska ramverket.....	31
En första bedömning av utgiftstakets nivå för 2025	31
Strukturella utmaningar för ramverket	32
Budgetprocessen	32
Pensionssystemet	33

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen godkänner förslaget till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (avsnitt 3 och 4).

Centerpartiets inriktning för den ekonomiska politiken

Europa står i brand. Ryska raketer, robotar och granater jämnar ukrainska städer med marken. Fruktsansvärda människorättsbrott begås mot civila, mot barn och kvinnor. Samtidigt är ukrainarnas försvarsvilja, solidaritet och målmedvetenhet en inspiration för en hel värld. Så också för oss här i Sverige.

Rysslands krig påverkar Sverige på såväl kort som lång sikt. Antalet flyktingar som söker sig till Sverige har ökat. De sanktioner som införts gentemot Ryssland, och Rysslands svar på dessa, bidrar till höjda priser på viktiga insatsvaror. Detta riskerar att leda till ökade generella prisuppgångar. Behovet av framtida förstärkningar av vår försvarsförmåga har ökat.

De utmaningar och hot som Sverige står inför kräver en ekonomisk politik som i än högre grad bygger Sverige starkt och uthålligt. Det kräver en ökad försörjningstrygghet kring kritiska produkter, energi och mat. Det kräver stabila offentliga finanser. Och det kräver en hög potentiell BNP-tillväxt.

Det är genom att vara ett rikt, öppet och stabilt land, med ett nära samarbete med våra internationella partner, som vi säkrar vårt oberoende och vår handlingsfrihet.

I denna budgetmotion presenteras Centerpartiets förslag till inriktning för den ekonomiska politiken de kommande åren. En mer detaljerad redovisning av konkreta reformförslag återfinns i Centerpartiets budgetmotion för 2022¹. Vi står fortsatt bakom den inriktning som presenterades i den motionen. I denna motion presenteras ett antal kompletterande förslag, som tar sin utgångspunkt i behov som identifierats under vintern och våren.

Exempel på åtgärder som återfinns i denna motion är åtgärder ämnade att skyndsamt öka vårt oberoende av fossil energi, öka sammanhållningen i hela landet, stärka svensk ekonomis tillväxtförmåga och motståndskraft samt öka tryggheten för Sveriges medborgare. Det är mål som Centerpartiet länge strävat mot. Men de senaste månadernas händelseutveckling ökar behovet av att lösa dessa uppgifter snabbare.

Sverige är ett av världens bästa länder. Vi har byggt ett samhälle som kännetecknas av välbstånd, frihet och rättssäkerhet – ett samhälle där vi ser efter varandra och miljön. Vi rankas ofta i topp när det gäller levnadsstandard, innovationsklimat samt klimat- och miljöhänsyn. Genom reformer som steg för steg har förstärkt svensk ekonomi, företagandet och vår välfärdsstat har Sverige blivit en av världens mest framgångsrika ekonomier. Det är genom att fortsätta denna resa – att med reformer bli ett rikare, mer klimatsmart och mer sammanhållet land – som vi bygger Sverige starkare. Det kräver en ekonomisk politik för Sveriges bästa.

¹ Mot. 2021/22:4121.

Tabell 1. Reformtabell

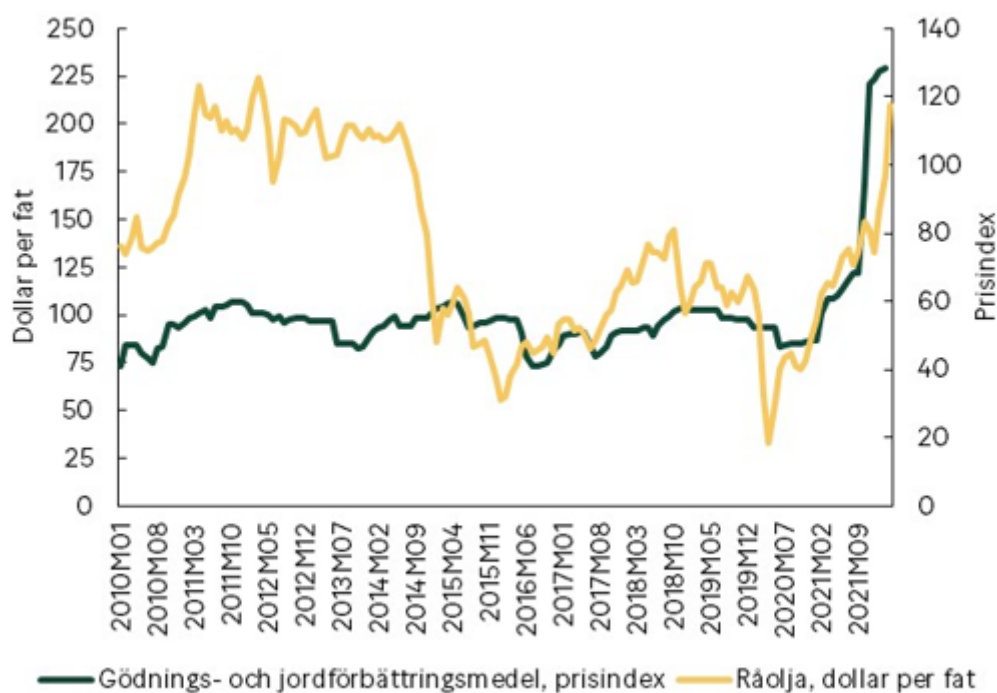
Reformer	2022	2023	2024	2025
För jobbets bästa				
Utvidgat växa-stöd för nyanställningar upp till 10 anställda	180	2 460	2 050	
Fördubblad jobbstimulans i försörjningsstödet	100	100	100	100
Breda etableringsjobb till företag utan kollektivavtal		41	52	52
Förstärkta nystartsjobb		1 418	2 418	2 835
Utökade matchningstjänster		2 000	2 000	2 000
Utrikesfödda kvinnors företagande		10	20	20
För klimatets bästa				
Öka vindkraften på land och till havs		122	22	22
Snabbare tillståndsprocesser		100	100	100
Sänkt skatt på förnybara drivmedel	3 350	6 700	7 300	7 400
Ökad produktion av biodrivmedel i Sverige		600	600	600
Slopad skatt på bioljor		10	10	10
Sänkt skatt på solceller		20	20	20
Utvidga grönt avdrag till energieffektivisering		250	250	250
Ökad energiforskning		250	250	250
För landsbygdens bästa				
Reseavdrag		3 600	3 600	3 600
Ökad återbetalning av dieselskatt för lantbrukare	750	440		
Stöd med anledning av lantbrukets kostnadskris	1 980			
För trygghetens bästa				
Platsmiljard		1 000	1 000	1 000
Karriärtjänster för sjuk- och undersköterskor		200	200	200
Polisstödssassistent		100	200	200
Trygghetsvårdar		26	26	26
Stöd till BRIS stödlinje		20	20	20
Förebygga, stoppa och hantera människohandel		50	50	50
Trygga kvinno- och tjejjourernas finansiering		50	50	50
Finansiering				
Avskaffad återhämtningsbonus		1 000	1 000	1 000
Avskaffad skattereduktion för avgift till arbetslöshetskassa		1 620	1 620	1 620
Summa reformer	6 360	19 567	20 338	18 805
Summa finansiering	0	2 620	2 620	2 620

Konjunkturläget går ur pandemi in i säkerhetspolitisk oro

Före Rysslands förnyade och fullskaliga anfallskrig mot Ukraina befann sig den svenska och internationella konjunkturläget i en stark återhämtningsfas efter pandemin. Såväl finans- som penningpolitiken var expansiv och inflationen var stigande. Det senare berodde främst på stigande energipriser, men även den underliggande inflationen var på väg upp. Kriget har redan haft en mycket stor påverkan på såväl den svenska som den globala ekonomin. Det utgör också en stor osäkerhetsfaktor och gör att den ekonomiska utvecklingen är svårbedömd.

De sanktioner som har införts mot Ryssland påverkar den ryska ekonomin, som nu försämras i mycket snabb takt. Även om det direkta handelsutbytet mellan EU och Ryssland är förhållandevis litet påverkar sanktionerna, samt Rysslands svar på dessa, den europeiska ekonomin, inte minst på grund av att Ryssland är en stor exportör av råvaror. Rysslands krig har lett till högre priser på bl.a. olja, naturgas och kol, vilket även dramatiskt påverkar andra priser på exempelvis el och på konstgödsel, där Ryssland också varit en ledande exportör. Även spannmål och foder har stigit i pris, inte bara till följd av ökade kostnader för insatsvaror utan på grund av att Ukrainas stora och viktiga spannmålsproduktion begränsats kraftigt och Ryssland stängts ute från de flesta marknader.

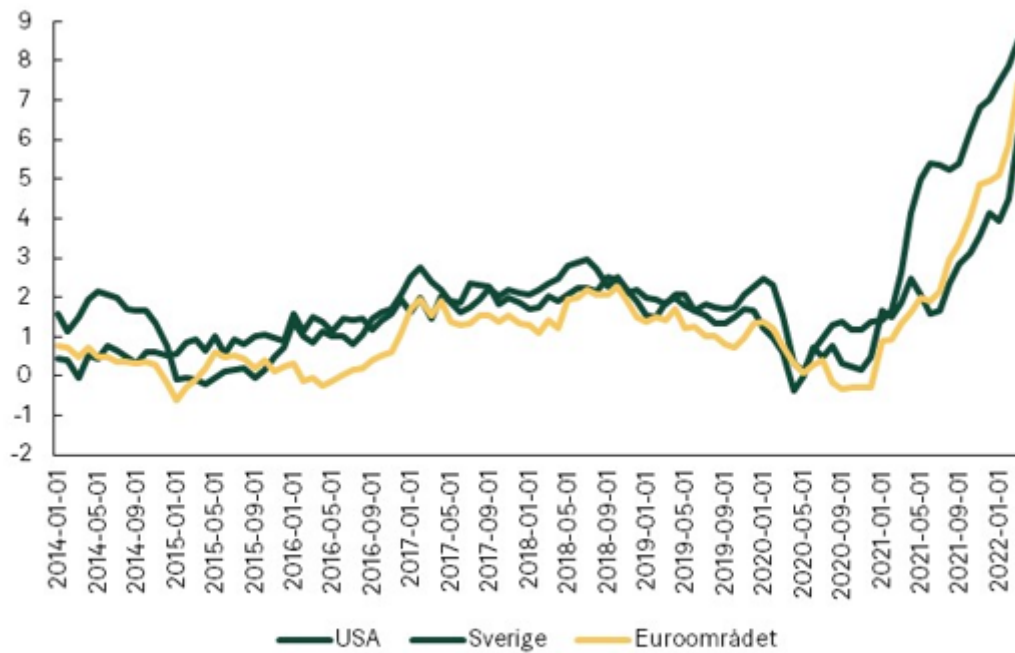
Diagram 1. Oljepris, dollar per fat och gödnings- och jordförbättringsmedel, prisindex

Källa: Konjunkturinstitutet och Jordbruksverket

Dessa prisökningar läggs ovanpå en inflation som redan tidigare var hög i bl.a. euroområdet och USA. Inflationstrycket ökar ytterligare av flaskhalsproblem som skapas av förnyade pandemirelaterade nedstängningar i framför allt Kina. I april 2022 nåddes i Sverige, USA och euroområdet inflationstal som inte har setts på över 30 år. Initialt var förväntningarna från centralbankerna i Europa och USA att en inflation driven av höga energipriser skulle falla tillbaka när prisseffekten på energi upphört. Nu tycks dock prisseffekten spilla över på en rad andra priser och i stigande inflationsförväntningar, mot bakgrund av den mycket expansiva finans- och penningpolitiken i pandemins spår och ett utbud som efter pandemin har svårt att matcha efterfrågan i många sektorer. Det ökar trycket på världens centralbanker att höja sina styrräntor, där en räntehöjningsfas redan påbörjats i USA och Sverige.

Diagram 2. Inflation i Sverige, USA och euroområdet

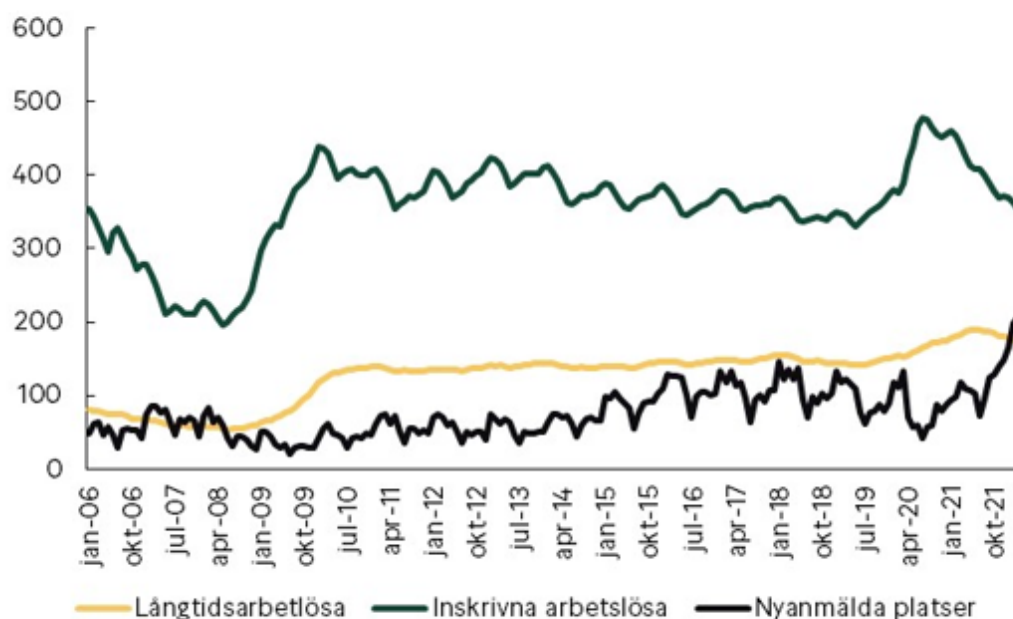

Källa: Riksbanken

Bilden av Sveriges ekonomi liknar i mångt och mycket den av Europas. Också vi drabbas av högre priser, höjda räntor och försämrade köpkraft för hushållen. Vårt direkta beroende av rysk energi är dock klart lägre än för andra europeiska länder. Hushållens försämrade köpkraft väntas leda till en dämpning av tillväxten under det första halvåret i år, men effekten av kriget på svensk ekonomi bedöms ändå som förhållandevis begränsad. Ökade utgifter relaterat till flyktingströmmar från Ukraina ökar den offentliga konsumtionen och därmed den allmänna efterfrågan i ekonomin. Samtidigt riskerar de att leda till påfrestningar på sikt.

På den svenska arbetsmarknaden vittnar många branscher om arbetskraftsbrist. Detta gäller inte minst inom industrin och de privata tjänstenäringarna. Även om arbetslösheten har fallit tillbaka väntas den för helåret 2022 uppgå till 7,3 procent. Kombinationen av höga bristtal och relativt hög arbetslöshet indikerar att det fortsatt finns stora matchningsproblem. En allt större andel av de arbetslösa väntas vara långtidsarbetslösa. Den relativt höga långtidsarbetslösheten, drygt 170 000 personer, bidrar också till att dämpa nedgången av arbetslösheten på sikt, då långtidsarbetslösa har svårare att komma i arbete.

Diagram 3. Inskrivna arbetslösa, långtidsarbetslösa och nyanmälda platser till Arbetsförmedlingen, tusental per månad

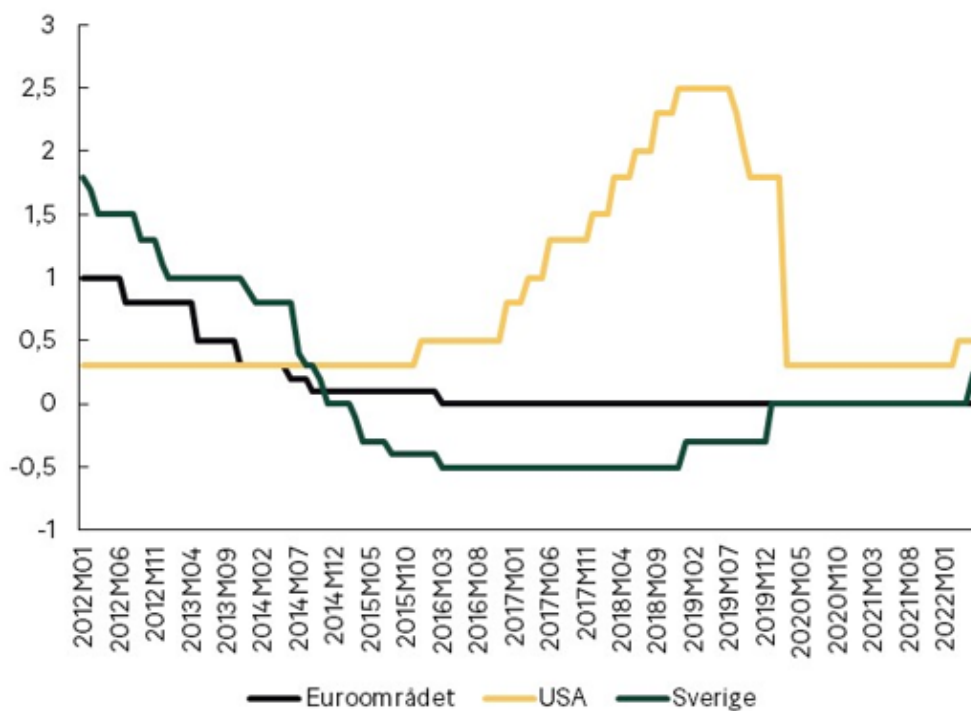
Källa: Arbetsförmedlingen

De offentliga finanserna är fortsatt i gott skick. Att vi under pandemin har gått med underskott och finansierat stödpaket för att lindra effekterna av densamma är i linje med tanken bakom det finanspolitiska ramverket. Antalet förändringar av den antagna budgeten, såväl genom extra ändringsbudgetar som genom initiativ i riksdagens finansutskott, oroar dock. Detta beskrivs något mer utförligt i avsnitt 4.

Inflationen, även exklusive energipriser, är klart över Riksbankens mål om 2 procent. Riksbanken har nu höjt styrräntan med 0,25 procentenheter och signalerar att ytterligare höjningar är att vänta under innevarande år. Centralt för den framtida utvecklingen är i vilken mån de höjda priserna på insatsvaror sprider sig i ekonomin och, framför allt, om de påverkar lönerörelsen.

Centerpartiet ser med oro på hur prognosmakare räknar med en varaktigt hög arbetslöshet, trots stor efterfrågan på arbetskraft från näringslivet. Vi ser också stora risker förknippade med hushållens försämrade köpkraft, inte minst om också livsmedelspriser ökar kraftigt. Här finns en svår ekonomisk-politisk balansgång, där hushåll i vissa fall kan behöva stöd men där vi inte får tillåta oss att skapa en förväntansbild av att politiken kan och bör kompensera för alla prisförändringar.

Diagram 4. Styrräntor i Sverige, USA och euroområdet

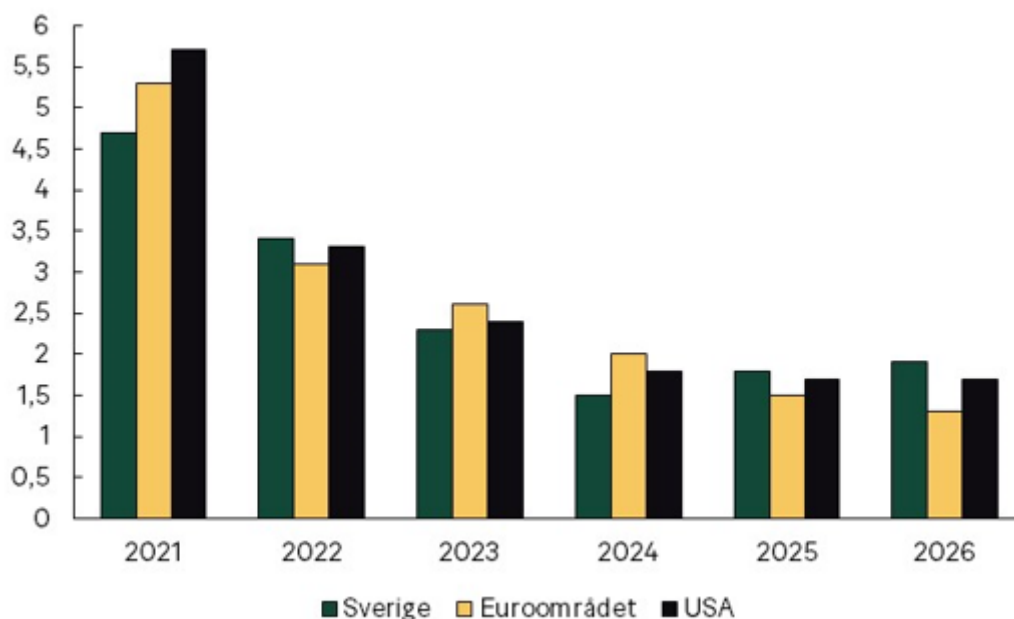

Källa: Konjunkturinstitutet och Riksbanken

En svår balansgång väntar också framöver när penningpolitiken behöver stramas åt för att dämpa inflationen, samtidigt som högre nominella räntor kan leda till en rekyl på bostads- och fastighetspriserna, eftersom det finns en fortsatt stor räntekänslighet hos svenska hushåll och hos aktörer på den kommersiella fastighetsmarknaden. En sådan kan leda till en mer plötslig dämpning av efterfrågan och en tydlig konjunktunedgång. En sådan konjunkturförsämring kan förstärkas av att även ECB och den amerikanska centralbanken tvingas till motsvarande snabba räntehöjningar.

Sammantaget väntas svensk ekonomi gå in i en mild högkonjunktur de kommande åren, om än med ökande nedåtrisker både i Sverige och internationellt. Riskbilden förstärker behovet av sunda statsfinanser och ett fungerande finanspolitiskt ramverk, så att möjligheten finns att svara effektivt även mot framtida kriser.

Diagram 5. Tillväxtprognos BNP för Sverige, USA och euroområdet

För klimatets bästa

Klimatet är en av vår tids ödesfrågor. Vi kan och måste klara klimatomställningen. Det ligger i såväl Sveriges som världens intresse. Sverige ligger i framkant när det gäller klimatarbetet. Vi har en stor andel förnybar energi och låga utsläpp av växthusgaser. Vi ska fortsatt vara ett globalt föredöme i klimatomställningen och ytterligare växla upp vårt arbete för att sänka utsläppen.

Rysslands invasion av Ukraina har skapat ett akut säkerhetspolitiskt behov för hela västvärlden av att frigöra sig från beroendet av rysk fossil energi, gas och olja, som löpande finansierar Vladimir Putins militär och hans krigsbrott i Ukraina.

Klimatomställningen kommer att kräva stora investeringar och ansträngningar. Men den bär också på stor potential. Den gröna våg av nyindustrialisering som nu sköljer över framför allt norra Sverige ger tillväxt och arbetstillfällen, och ökar därmed den regionala sammanhållningen i Sverige.

Klimatomställningen måste utformas så att alla, i hela landet, kan vara med och bidra. Det kräver att politiken inte enbart arbetar för att få människor och företag att ställa om, bort från något, utan att vi också ger möjligheter att ställa om till något annat. Minskat beroende av olja och gas måste ersättas av ökad produktion av utsläppsfri el och inhemskt producerade biodrivmedel. En minskande andel fossildrivna fordon måste ersättas av fler elbilar och utbyggd laddinfrastruktur. Och minskade utsläpp från tung industri måste ersättas av ökad produktion av fossilfritt stål och klimatsnål cement.

Som en följd av de redan pågående, och i vissa fall dramatiska, klimatförändringarna måste samhället samtidigt anpassa sig till hotet från översvämningar och andra extrema väderfenomen. Inte bara de globala klimatförändringarna förtjänar fokus. Också de lokala och regionala miljöfrågorna är viktiga. Det gäller inte minst havsmiljön i Östersjön och Västerhavet.

Sveriges ekonomi måste i högre grad bli cirkulär och biobaserad. Naturvården måste stärkas på ett sätt som bygger på legitimitet hos de som berörs och som tar vara på det stora engagemang och den långsiktighet som t.ex. skogsägare har.

Fördubbla Sveriges elproduktion för att möta det ryska hotet

Att ersätta vårt beroende av fossil energi har varit en nödvändighet under lång tid. Men Rysslands fortsatta krig i Ukraina har ökat behovet av denna omställning markant. Det är genom export av energi och råvaror som Ryssland finansierar sitt krig i Ukraina, där Västeuropa betalar mångfalt mer för den ryska energin än det stöd som ges till Ukraina. Det är därmed genom att bryta vårt beroende av rysk energi som vi dränerar den ryska regimen krigskassa.

För att stärka Sveriges oberoende och handlingsfrihet krävs en skyndsam, kraftigt ökad produktion av klimatsmart energi. En sådan ökning minskar också risken för höga elpriser i Sverige och ökar vår förmåga att hjälpa EU:s andra medlemsländer att minska såväl sina utsläpp som sitt beroende av rysk energi.

Centerpartiet har föreslagit att elproduktionen ska fördubblas fram till 2030. Det är möjligt, om tre konkreta åtgärder kommer på plats:

1. Öka produktionen – så snabbt och kraftigt som möjligt – av alla fossilfria energislag: sol, vind, vatten, biodrivmedel, biokraft och kärnkraft.
2. Rusta elsystemet genom förenklad energiproduktion och effektivisering.
3. Undanröj politiska hinder; samla partierna i akuta energisamtal.

Ökad elproduktion

År 2021 producerade Sverige ca 166 TWh el. 140 av dessa användes i Sverige och 26 exporterades. En fördubblad elproduktion skulle alltså kräva att drygt 330 TWh producerades i Sverige. Det kräver en utbyggnad och/eller effekthöjande åtgärder för alla tillgängliga klimatsmarta energislag.

Vindkraft

Det finns stora möjligheter att öka produktionen av el från vindkraftverk kraftigt. Inte minst gäller detta havsbaserad vindkraft. Den havsbaserade vindkraften producerar bara runt 1 TWh per år i dag. Ansökningar har dock kommit in för att bygga ny havsbaserad vindkraft om uppåt 350 TWh, varav 20 TWh ligger på regeringens bord. Enligt forsknings- och kunskapsföretaget Energiforsk kan 70 TWh anslutas direkt till elnätet utan större åtgärder, vilket motsvarar elanvändningen för 14 miljoner villor under ett år. Centerpartiet vill accelerera byggandet av vindkraft till havs för att nå ett mål om 70 TWh havsbaserad vindkraft till 2030. Centerpartiet vill också fortsätta utbyggnaden av vindkraft på land och vill därför se ett mål om 80 TWh landbaserad vindkraft till 2030, varav 20 TWh har potential att byggas ut redan de första tre åren.

Regeringen bör omgående godkänna inkomna ansökningar för vindkraft, där havsbaserad vind i södra Sverige bör prioriteras. Vidare bör lagstiftning som hämmar investeringar och skapar osäkerhet för företagen ses över och reformeras, EU-kommissionens förslag till snabbspår för förnybar energi, REPowerEU, bör genomföras

och kommunerna bör uppdatera sina planer för vindkraft med hjälp av EU-kommissionens kartläggningar för snabb utbyggnad.

Därtill bör staten stötta kommunernas kartläggningsarbete för att uppdatera sina vindkraftsplaner med 100 miljoner kronor och åtgärder som minskar vindkraftens störningar för närboende införs. En förutsättning för ökad energiproduktion är en lokal acceptans för nödvändiga investeringar, med möjligheter till utökade ersättningar och delaktighet i intäkterna från produktionen, inte bara till berörda kommuner och regioner utan direkt till de som bor nära vindkraftverken. Det bör också ske en regionalisering av intäkterna från fastighetsskatten från vindkraften och vattenkraften. Därutöver bör det bli möjligt att stänga av varningsbelysning när det inte finns några flygplan i närheten. Slutligen bör ett snabbspår för att ersätta äldre vindkraftverk med nyare större verk, som genererar mer energi, införs och utbyggnaden av vindkraft förenklas och snabbas på genom att vindkraftssamordnarna, som regeringen avskaffade vid årsskiftet, återinförs.

Vattenkraft

Vattenkraften är en stor och pålitlig del av Sveriges energiproduktion. Det är också ett kraftslag som har potential att bidra till ökad produktion, samtidigt som vi värnar miljö och biologisk mångfald. Enligt bedömningar från berörda aktörer skulle det gå att höja effekten i de tio största älvarna med ca 24 procent. Också den småskaliga vattenkraften behövs fortfarande, inte minst för att den skapar viktig försörjningstrygghet lokalt. Med rätt förutsättningar kan den biologiska mångfalden dessutom öka samtidigt som småskalig vattenkraft kan öka sitt energi- och effektbidrag. För att öka produktionen av el i Sveriges vattenkraftverk bör regeringen ta fram en plan för att nyttja vattenkraftens maximala kapacitet. Vidare bör omprövningen av vattenkraftens miljötillstånd pausas tills brister i lagstiftning och åtgärdsplaner har rättats till.

Bioenergi

Biodrivmedel är en viktig del av lösningen på Sveriges beroende av fossil energi. Sverige producerar ingen olja, men vi har vår skog och vår jord. Genom att ta vara på restprodukter från skogsindustrin och jordbruket kan Sverige producera mer drivmedel från förnybara källor. Det är bra för miljön och för rikets säkerhet. För att öka den inhemska produktionen av biodrivmedel bör regeringen ta fram en ambitiös och långsiktig strategi för att öka den inhemska biodrivmedelsproduktionen, med målet att Sverige ska bli en nettoexportör. Vidare bör ett investeringsstöd för anläggningar som producerar förnybara drivmedel inom ramen för Industriklivet införs och ett långsiktigt produktionsstöd för ny produktion av biodrivmedel skapas. Producenten ska under tio år garanteras mellanskillnaden gentemot fossila bränslen.

Mer än en tredjedel av Sveriges energianvändning kommer från bioenergi. I elsystemet är den förnybara och stabila biokraften viktig. Biokraft genereras från bl.a. avfall och restprodukter inom skogsindustrin samt biogas från gödsel och matavfall. Biokraften producerade omkring 13 TWh 2021, och det finns stor potential att öka produktionen. Biogas är ett viktigt alternativ för att ersätta naturgasen. Den är både fossilfri och resurseffektiv eftersom den framställs från bl.a. gödsel och matavfall. För att bl.a. öka produktionen av biogas bör skatten på bioolja för elproduktion och uppvärmning slopas.

Därtill bör regeringen ta fram en kraftvärmestrategi, som skapar incitament för produktion av mer biokraft, tar vara på befintlig biokraft samt främjar användningen av biogas. Vidare bör effektreserven bli förnybar och den fossila oljan i effektreserven ersättas med förnybara alternativ. Avslutningsvis bör det bli lagligt att förändra effektreserven så att den består av mer än bara kraftverk, exempelvis genom en kombination av vindkraft och batterier.

Solel

Solel är billigt att installera och går att bygga på allt från glesbygdens fält och lador till tak i Stockholms mest tätbebyggda områden. Det är också en energikälla som privatpersoner snabbt, enkelt och billigt kan bidra med på egen hand. För att öka elproduktionen från sol bör skatten på produktion av solel för eget bruk avskaffas och reglerna för de som äger andelar i mindre solcellsanläggningar på flerfamiljshus reformeras så att de harmonierar med de regler som gäller för privatpersoner som installerar och äger egna solpaneler. Det bör också bli enklare att investera i gemensamma solenergi-anläggningar.

Kärnkraft

Kärnkraften kommer att spela roll för svensk elförsörjning för ett antal år framåt och Centerpartiet kommer fortsatt inte att medverka till politiska beslut som i förtid stänger svensk kärnkraft. Det har varit vår linje i de energiöverenskommelser vi slutit sedan 2009 och framåt – kärnkraften får växa på egna meriter. Med tanke på hur lång tid det tar att bygga ny kärnkraft kan inte nya reaktorer på kort sikt ersätta fossil energi från Ryssland. Det går inte heller att återstarta nedlagda reaktorer. Däremot är det möjligt att producera mer el i de reaktorer som redan är igång i Sverige. Centerpartiet vill därför att befintliga reaktorer utnyttjas fullt ut. I dag skulle ytterligare 2 TWh kunna produceras bara genom effekthöjande åtgärder. Sverige behöver klimatsmart el för minskade klimatutsläpp och ökad elproduktion.

Rusta elsystemet med förenklad energiproduktion och effektivisering

En förutsättning för ökad energiproduktion är en lokal acceptans för nödvändiga investeringar. Ett första steg för att öka den lokala acceptansen för utbyggd energiproduktion är att Svenska kraftnät bör återföra 12 miljarder kronor till elkonsumenterna, som kompensation för fjolårets höga elpriser och därtill hörande höga avgifter. Därutöver bör närboende, inte bara markägare, ges ersättning när de påverkas av exempelvis vindkraftverk. Vidare bör det utredas om markägare kan få ersättning när elnät byggs på deras mark. Avslutningsvis bör kommunala veton mot exempelvis vindkraft komma in tidigare i planeringsprocesserna och en regionaliserad fastighetsskatt för industri- och elproducerande fastigheter införas.

Förkorta tillståndprocesserna

Det är också centralt att de regelhinder som står i vägen för ökad energiproduktion ses över och kapas. För att förenkla, snabba på och möjliggöra ökad energiproduktion bör det införas ett snabbspår för förnybar energiproduktion i linje med EU-kommissionens förslag nästa mandatperiod. Därtill måste regelhinder som står i vägen för investeringar i grön teknik och energiproduktion kapas, genom att miljötillståndprocesserna reformeras. Vidare bör det bli möjligt för domstolar och myndigheter att väga in ett projekts klimatnytta när de fattar beslut.

Energieffektivisering

Förutom ökad produktion av klimatsmart energi krävs också en effektivare användning av energi. För att effektivisera energianvändningen i hela samhället bör anslagen till energiforskning öka med 390 miljoner kronor till 2024. Vidare bör det gröna avdraget utvidgas till att omfatta energieffektiviserande åtgärder i hemmet. Det bör vidare införas kortare avskrivningstider på miljö- och klimatsmarta investeringar, som exempelvis energieffektivisering.

Ovanstående utgör en konkret färdplan för ökad energiproduktion. För att detta ska bli möjligt krävs dock stabila förutsättningar och ett brett politiskt samarbete. Centerpartiet vill därför se en ny energiuppgörelse, som konkretiserar åtgärder för ett robust svenskt elsystem, mer billig, grön och utsläppsfri el och en snabb utbyggnad av det förnybara. Centerpartiet vill därför att regeringen omgående kallar riksdagspartierna till nya energisamtal.

Sänkt skatt på förnybara drivmedel

I spåren av Rysslands fullskaliga krig mot Ukraina har oljepriset stigit kraftigt. Det har lett till högre drivmedelspriser. För Centerpartiet är det nödvändigt att de som är beroende av bilen på landsbygden inte drabbas kortsiktigt av hela den prischock som kriget skapat. Samtidigt är det lika viktigt att omställningen bort från fossil energi fortsätter och accelererar. Det är genom att minska Sveriges, EU:s och världens inköp av rysk fossil energi som vi dränerar Putins krigskassa.

En viktig åtgärd för att klara omställningen av transportsektorn är en ökad användning av biodrivmedel. Som beskrivits tidigare har Centerpartiet ett antal förslag för att öka den inhemska produktionen av klimatvänliga biodrivmedel.

För att mota de högre drivmedelspriserna, samtidigt som en fortsatt omställning av fordonsflottan uppmuntras, föreslår Centerpartiet att koldioxidskatten på biodrivmedel helt tas bort. Centerpartiet vill beskatta fossila utsläpp, inte användningen av förnybar energi. Det är utsläppen som ska jagas – inte bilister.

Att slopa skatten på de förnybara drivmedlen skulle innebära ca 1,3 kronor lägre pris per liter diesel och 0,4 kronor lägre pris per liter bensin. Den offentligfinansiella kostnaden uppskattas till ca 6,7 miljarder kronor på årsbasis.

För landsbygdens bästa

Det ska vara möjligt att bo, arbeta och driva företag i hela landet. För det behövs reformer som leder till mer jämlika villkor. Viktiga förutsättningar är bättre infrastruktur, ökad tillgång till en nära och trygg välfärd samt en arbetslinje som gäller hela landet.

När det gäller infrastrukturen krävs en fortsatt snabb utbyggnad av bredband. Också underhållet av såväl väg som järnväg måste fortsätta att förstärkas. Nedsläckning av belysningen på mindre orter måste stoppas. Enskilda vägar behöver rustas upp, tjäl-säkras och ges större bärighet samt få förstärkt vinterunderhåll. De små mackarna på landsbygden måste stöttas i sin omställning, bl.a. när det gäller en ökad installation av laddstolpar.

Vården måste vara nära och trygg. Det kräver att kommuner och regioner ges rättvisa villkor att erbjuda sin invånare en god välfärd. Det kräver också särskilda satsningar på vård på landsbygden. Närvaro av statliga myndigheters verksamhet i alla delar av landet är centralt för service, jobb, företagande och utveckling. Den fortsatta utbyggnaden av servicekontor är därför viktig. Offentlig service i hela landet behöver också förstärkas. Staten får inte detaljreglera hur olika delar av landet löser sina problem. Det måste finnas en grundläggande förståelse för att olika delar av Sverige har olika förutsättningar och utmaningar. Statliga åtgärder och regler måste utformas på ett sätt som ger dem en lokal legitimitet. Vilt- och rovdjurspolitiken måste lyckas förena nationella målsättningar med en sådan lokal legitimitet.

Förutsättningarna för att komma i arbete måste vara starka i hela landet. Det kräver att företagsklimatet är gott. Det är också viktigt att arbetssökande, efter en tid, fås att söka jobb som finns på landsbygden.

Situationen där ett stort antal av de kommuner som har högst kommunalskatt har sämst offentlig service måste lindras. En åtgärd för att komma till rätta med detta är genom det s.k. landsbygdsavdraget, som ger stöd åt medlemmar i de samfälligheter för vägar och för bredband som ofta binder ihop det lokala samhällets engagemang, där staten inte kan svara upp.

De gröna näringarna är en grundpelare i landsbygdsföretagandet. För att hela landet ska kunna utvecklas samt för vår krisberedskap krävs ytterligare insatser för de gröna näringarnas konkurrenskraft. Det svenska jordbruket handlar om god omsorg om djuren, en säker och sund matproduktion, ekosystemtjänster, vattenreglering, gynnande av artrikedom, bevarandet av biologisk mångfald och öppna landskap med vackra naturmiljöer. Svenska bönder ska kunna konkurrera på likvärdiga villkor med bönder i andra länder. Därför har vi tidigare föreslagit att landsbygdsprogrammet ska tillföras en mycket kraftig, men fullt genomförbar, mångmiljardsatsning över flera år som mer än kompenserar för bortfallet i medel från EU. En särskild satsning görs därutöver för att öka tillgången på veterinärer på landsbygden. Omställningen av jordbruket bort från fossila bränslen måste ges ny fart med en biopremie för förnybart bränsle och en klimatpremie för maskiner som drivs med gas, etanol eller elhybridteknik.

I dag ser vi hur skogslän i norr har den starkaste tillväxten och den lägsta arbetslösheten tack vare en grön nyindustrialisering som åter ger hopp för både landsbygden och klimatet. Det är dags att visa att en sådan framtid är möjlig i hela landet.

Stödpaket till Sveriges bönder

Svenskt jordbruk och fiske befinner sig i en akut kris. Priset på viktiga insatsvaror, som exempelvis bränsle, energi och gödsel, har stigit dramatiskt, i vissa fall mångdubblats. För att inte denna kostnadskris ska leda till konkurser och en försämrad försörjningstrygghet vad gäller svenska livsmedel krävs kraftfulla åtgärder.

Centerpartiet har i ett antal olika utskottsinitiativ och genom förhandling såväl i riksdagen som med regeringen lyckats införa viktiga stödpaket.

För det första säkrade vi parlamentariskt stöd för ett paket som regeringen omhändertog i förslaget till vårandringsbudget för 2022. I detta ingår en fördubblad återbetalning av dieselskatten för Sveriges bönder. Detta väntas medföra ca 800 miljoner kronor i lägre skatteintäkter. Utöver detta införs också ett stöd till delar av animaliesektorn och växthusföretagen på totalt 300 miljoner kronor.

För det andra har Centerpartiet nu förhandlat fram ett andra stödpaket. Där ökas återbetalningen av diesel maximalt. Det görs retroaktivt, från den 1 januari 2022. Det väntas medföra minskade skatteintäkter om ca 400 miljoner kronor. Därutöver förstärks och breddas stödet till animaliesektorn med 1 590 miljoner kronor. Till detta kommer en utökning av det s.k. Norrlandsstödet med 50 miljoner kronor samt ett nytt stöd till fiskerinäringen på 40 miljoner kronor.

Centerpartiet fortsätter att följa utvecklingen i de gröna och blå näringarna och förbehåller oss rätten att om så krävs fortsätta att driva igenom nödvändiga förstärkningar för sektorn. Samtidigt fortsätter Centerpartiet oförtrutet att arbeta för att strukturellt stärka branschens långsiktiga konkurrenskraft. Vi vill omvandla nedsättningen av skatten på diesel till ett stort och permanent jordbruksavdrag och ge de som tankar biodrivmedel en särskild biopremie, i linje med utredningen Vägen mot fossiloberoende jordbruk.²

Reformerat reseavdrag

Reseavdraget fyller flera, ibland motstridiga, syften. Det ska bidra till regionförstoring, möjliggöra för människor att bo och verka i hela landet samt ta vissa klimatpolitiska hänsyn. Nuvarande regelverk har primärt två stora problem. För det första är det svårt för Skatteverket att kontrollera att alla relevanta krav är uppfyllda, vilket gör att systemet präglas av felaktigheter. För det andra missgynnar det pendling med tåg och buss i förhållande till andra färdmedel, vilket är olyckligt ur klimathänseende.

Centerpartiet vill ersätta dagens reseavdrag med ett färdmedelsneutralt och avståndsbaserat system, med stort landsbygdsfokus. Skattereduktion bör beviljas baserat på avståndet mellan bostad och arbete och vara densamma oavsett färdmedel. Gränsen för när reduktion beviljas bör vara högre i storstäder än i övriga Sverige.

Regeringen har nu remitterat ett förslag som ligger i linje med dessa övergripande principer. Men i det remitterade förslaget är nivån på skattereduktionen, 50 öre per kilometer, alldeles för låg. Det hade inneburit högre skatt för i princip alla som är beroende av bilen för pendling, särskilt de som betalar statlig inkomstskatt. Centerpartiet anser att reduktionen bör uppgå till 80 öre per kilometer. Därutöver anser vi att taket – det maximala avstånd för vilket reduktion beviljas – bör höjas kraftigt, till 15 mil enkel väg. I vissa landsbygder är långa avstånd vanliga, och ett för lågt tak

² SOU 2021:67.

riskerar att missgynna dessa orter. En arbetspendlare på landsbygden med 7 mil till jobbet skulle få ca 4 600 kronor i lägre skatt varje år jämfört med dagens system.

Med ett färdmedelsneutralt, avståndsbaserat system med stort landsbygdsfokus ökar möjligheterna för människor att bo och verka i hela landet, minskar skattebortfallet och ökar incitamenten att resa klimatsmart.

För jobbets bästa

De ekonomiska kriserna har efterföljt varandra de senaste mandatperioderna. Finanskris, eurokris, coronapandemin och nu kriget i Ukraina har alla satt djupa spår i svensk ekonomi och arbetsmarknad.

355 000 människor är öppet arbetslösa eller inskrivna i arbetsmarknadspolitiska program. 170 000 människor har varit inskrivna hos Arbetsförmedlingen i mer än 12 månader. Av dessa är nästan två tredjedelar utrikesfödda. Mer än hälften är födda utanför Europa. Arbetslösheten är i hög grad resultatet av en misslyckad jobbintegration.

För att fler barn ska få se sina föräldrar gå till jobbet, och för att fler vuxna ska få känna glädjen i att kunna försörja sig själva och ha en arbetsgemenskap, måste dörren till svensk arbetsmarknad öppnas på vid gavel. Arbetslöshet är tärande för den enskilde, bidrar till stora kostnader för det offentliga och utgör en stor outnyttjad potential för samhället.

Under den gångna mandatperioden har Centerpartiet varit drivande i införandet av historiska reformer av arbetsmarknaden, av matchningen och av mottagandet av nyanlända. Dessa reformer behöver fortsatt genomföras för att få full effekt. Men det räcker inte. Fortfarande stänger höga kostnader för att anställa ute människor från arbetsmarknaden. För att möjliggöra fler enkla jobb och därmed fler vägar in på arbetsmarknaden behövs både förstärkt utbildning, lägre kostnader för att anställa, nya anställningsformer och en bättre introduktion till arbetsmarknaden.

Dagens arbetsmarknad förändras i en allt snabbare takt, och en stor del av de jobb vi kommer att ha om 50 år finns ännu inte. Därför behövs det kompetensutveckling under hela livet, för att möjliggöra utveckling, omställning och trygghet långsiktigt. Sådana insatser stärker landets och företagets långsiktiga kompetensförsörjning, möjliggör att företag får bättre förutsättningar att möta framtida behov av strukturomvandling och utveckling och tryggar framtidens arbetsmarknad.

Centerpartiet presenterar i denna budget därför ett antal kraftfulla reformer, dels för att pressa ned arbetslösheten och långtidsarbetslösheten, dels för att stärka jobbskapandet och företagandet långsiktigt.

Kostnaden för att anställa sänks genom lägre arbetsgivaravgifter för småföretag. Nystartsjobben, som är det mest välfungerande anställningsstödet, förstärks och förbättras. Integrationen av nyanlända snabbas på, genom utvidgade etableringsjobb. Lönsamheten av att gå från bidrag till jobb ökar genom en fördubbling av den s.k. jobbstimulansen inom försörjningsstödet. Och reformeringen av Arbetsförmedlingen förstärks genom satsningar på fristående matchningsaktörer, som får betalt baserat på resultat i form av varaktiga jobb, med större fokus på de som står längst ifrån arbetsmarknaden.

Gör det billigare att anställa

För att fler och bättre jobb ska kunna skapas krävs i grunden tre saker: människor som har den kompetens som företagen behöver, växande företag som vill anställa samt en matchning som gör att arbetstagare och arbetsgivare finner varandra på ett effektivt sätt.

Det kräver att utbildningssystemet håller hög kvalitet, att skatter och transfereringar utformas så att det lönar sig att arbeta, att det är enkelt och lönsamt att driva företag och anställa samt att arbetsmarknadspolitiken är effektiv.

Sänkta arbetsgivaravgifter för småföretag

I dag är det möjligt för företag att anställa sina första medarbetare med sänkta arbetsgivaravgifter. Att gå från noll till ett par anställda är ofta förenat med stora fasta kostnader i form av behov av nya system, rutiner och ansvar. Det är därför rimligt att de första anställningarna kan ske med kraftigt sänkt arbetsgivaravgift.

För att snabbt pressa ned arbetslösheten och ge småföretag möjlighet att anställa fler människor i hela landet bör de sänkta arbetsgivaravgifterna för småföretag utvidgas till att omfatta de tio första anställda, för anställningar som görs under perioden september 2022 till september 2023. Nedsättningen bör gälla i maximalt 24 månader, och enbart på ersättning som betalas ut fram t.o.m. augusti 2024. Det ger starka incitament att anställa tidigt, för att få en så lång period som möjligt med nedsatt arbetsgivaravgift. Nedsättningen uppgår till samma nivå som i dagens system, dvs. arbetsgivaravgiften sätts ned till 10,21 procent på den del av en anställds lön som understiger 25 000 kronor per månad.

Utvidga etableringsjobben

Centerpartiet var, inom ramen för det så kallade januariavtalet, drivande i införandet av etableringsjobb. Etableringsjobb möjliggör för företag att anställa nyanlända och långtidsarbetslösa till en låg kostnad, samtidigt som det offentliga säkerställer en hög disponibel inkomst för arbetstagaren genom ett särskilt bidrag.

Regeringen har dock valt att exkludera företag som saknar kollektivavtal samt bemanningsföretag från möjligheten att nyttja etableringsjobb. Det är olyckligt, då vi vet att många nya jobb skapas i små företag samtidigt som många småföretag saknar kollektivavtal. För att möjliggöra också för småföretag att bidra till jobbskapandet för nyanlända och långtidsarbetslösa vill Centerpartiet att etableringsjobben breddas. Eftersom små företag står för huvuddelen av alla nyskapade jobb är potentialen stor för en sådan åtgärd, samtidigt som den netto kostar lite, då personer som omfattas går från mer kostsamma bidrag.

Förbättrade och förstärkta nystartsjobb

Nystartsjobben, som infördes under Alliansens tid vid makten, är ett av de anställningsstöd som fungerar bäst. Att stödet är relativt enkelt, att det är en rättighet samt att det ges för reguljära arbeten i hela näringslivet är viktiga framgångsfaktorer.

Stödets exakta utformning har varierat över tid, men den övergripande principen är rimlig: nystartsjobben medger rätt till ett större stöd under en längre tid, desto längre ifrån arbetsmarknaden en person står.

Ett grundantagande som motiverar existensen av anställningsstöd är att den anställde ges möjlighet att gradvis öka sin produktivitet under sin tid med anställningsstöd. Idealt är denna produktivitetshöjning tillräckligt stor för att möjliggöra för personen att, när stödperioden löper ut, få och ta ett osubventionerat arbete.

Trots att den anställdes produktivitet kan antas öka gradvis under anställningens lopp avspeglas inte detta i stödets utformning. Stödet är i stället konstant över tid, tills det abrupt tar slut. Centerpartiet anser att det vore rimligt att nystartsjobben kunde beviljas under något längre tid än i dag, men att stödnivån gradvis trappas ned under stödperioden. På så vis blir övergången från subventionerat till osubventionerat arbete mjukare och mer rimlig.

I dag ges nystartsjobb under lika lång tid som en arbetslös person har varit utan jobb, men som högst två år. Den som anställer en nyanländ person ges stöd under två år. Centerpartiet föreslår att detta tak på två år höjs till fyra år samt att stödet långsamt fasas ut, i takt med att den anställdes produktivitet ökar. En sådan längre period med nystartsjobb, kombinerat med avtrappade subventionsnivåer, möjliggör en mjukare övergång till osubventionerat arbete och klargör förväntningarna om att den anställda successivt ska övergå till ett riktigt arbete.

Ge ukrainska flyktingar rätt att arbeta på samma villkor som andra flyktingar

Personer som får uppehållstillstånd enligt massflyktsdirektivet har, formellt, rätt att arbeta på samma villkor som andra personer med uppehållstillstånd. Trots detta kvarstår en stor osäkerhet kring vad som gäller i praktiken. Inte minst gäller detta möjligheten att anställa ukrainska flyktingar med anställningsstöd. Nästan två månader sedan kriget startade vet inte flyktingarna, företagen, ansvarig myndighet eller regeringen vad som gäller.³ Det är oacceptabelt.

Förordningen om nystartsjobb är tydlig kring att företag som anställer personer som fått uppehållstillstånd enligt 21 kap. utlänningslagen har rätt att få stöd för detta. Det är så systemet är tänkt att fungera. Det faktum att det trots detta råder oklarheter, och att företagare därför inte får några tydliga besked från Arbetsförmedlingen, måste hanteras skyndsamt.

Regeringen och ansvarig myndighet bör omgående klargöra vad som gäller. Och för det fall att det finns några hinder för att anställa ukrainska flyktingar med hjälp av exempelvis nystartsjobb bör de undanröjas skyndsamt.

Fördubblad jobbstimulans i försörjningsstödet

Personer som mottar ekonomiskt bistånd möter höga marginaleffekter. Det lönar sig dåligt att gå från bidrag till arbete. Detta gäller särskilt för personer med många barn och/eller höga boendekostnader.

I syfte att göra det mer lönsamt att gå från bidrag till jobb finns en s.k. jobbstimulans i försörjningsstödet. Jobbstimulansen innebär att för en person som har fått ekonomiskt

³ När denna motion färdigställdes skriver Arbetsförmedlingen följande på sin webbplats: ”Det finns ... vissa begränsningar i vilka insatser och vilket stöd som Arbetsförmedlingen kan erbjuda (personer som fått uppehållstillstånd enligt massflyktsdirektivet), bland annat på grund av att personerna inte har rätt att folkbokföras i Sverige. För närvarande utreder Arbetsförmedlingen vad som gäller.”

bistånd de senaste sex månaderna i följd, och som därefter får ett arbete, ska inte hela denna arbetsinkomst räknas med när personens rätt till fortsatt bistånd beräknas. 25 procent av arbetsinkomsten ska i stället bortses från. Det innebär att det ekonomiska biståndet inte minskar krona för krona med ökad arbetsinkomst utan att biståndet enbart ska minska med 75 öre för varje krona en person har i arbetsinkomst.

Centerpartiet har under lång tid drivit frågan om att höja jobbstimulansen, eftersom den varit för liten för att övervinna bidragsberoendet och få in fler personer med försörjningsstöd i arbete. Vi har också drivit på för att handläggare ska ha ett uppdrag att informera om möjligheten för den som tar ett jobb och lämnar försörjningsstöd att få denna stimulans. Vi var med och förhandlade fram en fördubbling av jobbstimulansen i budgetpropositionen för 2021.

Regeringen väljer dock, i 2022 års vårändringsbudget, att dra tillbaka denna fördubbling. Det gör det mindre lönsamt att gå från bidrag till arbete. I en tid när långtidsarbetslösheten är hög och antalet utanförskapsområden stort är detta en obegriplig prioritering från regeringens sida.

Centerpartiet anser att fördubblingen av jobbstimulansen ska införas, och att den ska införas snarast, samt att det ska ges ett uppdrag till de som handlägger försörjningsstöd att alltid informera jobbsökande om möjligheten till jobbstimulans för att bryta bidragsberoendet.

Fler matchningsaktörer för att matcha arbetssökande till jobb

Centerpartiet har varit drivande i den pågående reformeringen av Arbetsförmedlingen, som ska genomföras under 2022. Ett bärande inslag i denna reformering är en resultatbaserad ersättning till de matchningsaktörer som lyckas få arbetslösa i jobb. Denna resultatbaserade ersättning ska vara differentierad beroende på hur långt ifrån arbetsmarknaden en arbetssökande bedöms stå. Matchningsaktören ska få mångfalt större ersättning för att lyckas hjälpa personer som står längst ifrån arbetsmarknaden varaktigt i jobb, så att hjälpen till dessa arbetssökande prioriteras.

Just nu finns ett unikt matchningsläge, med hundratusentals lediga platser, även med mindre kvalifikationskrav, och ett mycket stort antal arbetssökande. Men eftersom regeringen har vägrat att anslå större resurser till fristående matchningsaktörer och reformeringen ännu bara har påbörjats, så har än så länge tyvärr bara en mycket liten andel av de arbetssökande, mindre än en femtedel, fått hjälp från en resultatbaserad matchningsaktör i det som kallas Kundval rusta och matcha (Krom). Trots det har matchningstjänsterna hos de fristående fungerat väl för dem som fått ta del av dem, med mycket stora övergångar till arbete och utbildning, jämfört med tidigare år. Om reformeringen till slut faktiskt genomförs, och antalet matchningstjänster kan ökas kraftigt, kan matchningen förbättras dramatiskt och arbetslösheten falla snabbare. Antalet matchningsaktörer bör därför utökas, för att fler arbetssökande ska ges möjlighet att nås av en effektiv och fungerande matchningstjänst från dessa fristående förmedlare.

Kvinnors företagande

Sverige är, enligt en undersökning från Småföretagarnas Riksförbund, sämst i EU när det gäller kvinnors företagande. Av företag med anställda är bara vart femte drivet av

kvinnor. Det är ett bottenbetyg och visar att regeringen trots sin ambition att vara en feministisk regering har misslyckats med sin företagspolitik.

För att få bukt med dessa problem krävs många och långsiktiga åtgärder. Centerpartiet vill dock i denna vårmotion lyfta några centrala förslag för att öka möjligheterna för fler kvinnor att starta fler företag:

Anpassa föräldraförsäkringen till företagare

För att fler ska välja att bli företagare är det viktigt att de regler för föräldraförsäkringen som gäller för anställda, så långt det går, ska gälla även för företagare, oavsett företagsform. Det gäller inte minst för de som är både anställda och företagare, s.k. kombinatorer. Då stärks flexibiliteten och tryggheten för framför allt kvinnors företagande.

På kort sikt ska företagare kunna vända sig till Försäkringskassan och få ett bindande förhandsbesked om sin sjukpenninggrundande inkomst (SGI). På så vis vet de med säkerhet vad som gäller och kan tryggt planera eventuell föräldraledighet. På längre sikt bör SGI ersättas, så att ersättning baseras på historiska inkomster och skattebetalningar, snarare än SGI-måttets försök att prognostisera framtida inkomster. Det ökar företagares trygghet, då de vet vad de har för trygghet och inte behöver förlita sig på en bedömning av en enskild tjänsteman.

Regelförenkling

Regelförenkling är viktigt för alla företagare. Men givet att kvinnor i högre grad driver företag inom vissa branscher, är ett ökat fokus på regelförenklingar inom dessa branscher prioriterat. Det rör inte minst besöksnäringen, välfärdssektorn och rutbranscher.

Centerpartiet har här flera förslag, bl.a. om att avskaffa det s.k. hotelltillståndet. Vi vill också värna och utveckla rut. Och vi försvarar valfriheten inom välfärden.

Centerpartiet vill också införa en ny och enkel företagsform för mikroföretag, som gör det möjligt att enkelt pröva sin affärsidé. Vi vill också se förenklade skatteregler för de med enskild firma och stärka myndigheters och Regeringskansliets arbete med regelförenkling. Tröskeln till att pröva företagande måste sänkas, så att fler kvinnor vågar pröva sina idéer.

Nätverk för kvinnor som driver företag

Mer än hälften av företagande kvinnor efterfrågar ett särskilt nätverk för kvinnor som kan stötta varandra, med fokus på affärer. Det behövs fler satsningar på kvinnors företagande, t.ex. via de nätverk som Tillväxtverket arbetat med. Förutom det vill vi också återinrätta Resurscentrum för kvinnor, Winnet.

Jämställt offentligt företagsstöd

Det är viktigt att den offentliga företagspolitiken i sig inte bidrar till att förstärka den manliga dominans som redan finns i näringslivet. Berörda myndigheter, som Vinnova, Almi och Tillväxtverket, måste fortsatt ges tydliga och mätbara mål. De regionala

företagsstöden som distribueras via Tillväxtverket är snedfördelade och gynnar män och ska därför ses över.

Statens insatser för företagande i form av riskkapital, rådgivning och stöd bör fördelas jämnt mellan kvinnor och män. Centerpartiet vill se en genomlysning av hur det statliga riskkapitalet fördelas.

En mer jämn fördelning ska inte ske genom kvotering utan genom möjliggörande och genom att hinder rivs.

Utrikes födda kvinnors företagande

Utrikes födda kvinnor har klart lägre sysselsättningsgrad och är självförsörjande i lägre grad än såväl inrikes födda kvinnor som utrikes födda män. Att få fler utrikes födda kvinnor i jobb är en nyckel för att förbättra jobbintegrationen.

Utöver de insatser som krävs för att öka utrikes födda kvinnors anställningsbarhet, måste fler av dessa också ges möjlighet att försörja sig som företagare. Många som har en god affärsidé saknar dock de kunskaper och kontakter som krävs för ett framgångsrikt företagande.

För att hjälpa fler utrikes födda kvinnor att starta företag föreslår Centerpartiet en särskild satsning på ett främjandeuppdrag i Tillväxtverkets regi.

För trygghetens bästa

Sverige ska vara ett tryggt land. Det kräver en välfungerande och närvarande välfärd, med god vård och omsorg. Trygghet förutsätter också ett starkt skydd mot såväl inhemska som yttre hot. Alla dessa områden är i dag satta under stor press. Välfärden står inför en långsiktig utmaning, där högre kvalitet och ökad tillgänglighet ska genomföras samtidigt som demografiska förändringar kommer att öka vårdbehoven framöver. Den grova och organiserade brottsligheten, inte minst gängbrottsligheten, drabbar utsatta områden och hela samhället, samtidigt som våldsamma upplopp skapar otrygghet och skadar såväl poliser som privatpersoner. I Sverige råder svensk lag och det är det svenska samhället, ytterst med hjälp av polisen och rättsväsendet, som bestämmer över hela samhället.

Rysslands fullskaliga krig mot Ukraina har ytterligare försämrat säkerhetsläget i Sveriges närområde. Ytterst är det vår möjlighet att överleva som ett fritt och självständigt land som står på spel. Sverige ska ha förmågan och viljan att försvara oss, samtidigt som vi ska arbeta för att bygga säkerhet tillsammans med andra.

En trygg och nära välfärd

Vården och omsorgen ska finnas tillgängliga för alla och måste utgå från den enskilda människans behov. Rätten till självbestämmande och inflytande över den vård och omsorg som ges måste gälla såväl unga som gamla, friska som sjuka. Välfärdens huvudsyfte är att garantera trygghet och likvärdiga förutsättningar för alla, vilket bygger på insikten om att människors behov kan se olika ut. Vården, omsorgen och sociala tjänster ska hålla hög kvalitet och finnas tillgängliga för alla i hela landet.

En platsmiljard för fler vårdplatser

Beläggningslistan på Sveriges sjukhus lyser alltför ofta rött. I alla regioner är det fler patienter inskrivna än vad det finns personal och vårdplatser. Under 2019 var det i genomsnitt 105 inskrivna patienter per 100 vårdplatser i den somatiska slutenvården i Sverige. Det innebär att varje dag får patienter placeras i korridorer, besöksrum eller andra avdelningar.

Bristen på vårdplatser innebär att människor inte får den vård de har rätt till. Sverige har i flera år haft lägst antal vårdplatser per person i hela EU. Särskilt lågt är antalet platser på iva. Samtidigt växer befolkningen, framför allt andelen äldre och kroniskt sjuka. Situationen innebär att operationer tvingas skjutas på framtiden, barncancerpatienter får flytta till avdelningar där det inte går att garantera rätt kompetens och patienter placeras i korridoren eller i besöksrum eller skickas vidare till andra sjukhus. Det ökar risken för vårdskador markant.

Att sjukhus har en beläggning på 90 procent i slutenvården anses av Socialstyrelsen vara ett bra mått för rätt antal vårdplatser och en effektiv och trygg organisering av vården. För att ge fler en trygg och säker vård föreslår Centerpartiet en modell lik kömiljarden, med syftet att stärka kapaciteten i sjukvården i hela Sverige. Sjukhus som klarar målet om maximalt 90 procents beläggning i genomsnitt får ta del av sammanlagt 1 miljard kronor för att minska beläggningen. Den lokala lösningen kan vara fler sjuksköterskor och förbättrade arbetsvillkor, men även att ge en större del av vården utanför sjukhusen genom mobila team, förstärkt äldreomsorg eller utvecklad hemsjukvård.

För att öka antalet vårdplatser och ge fler trygg och säker vård behöver Inspektionen för vård och omsorg (Ivo) inte bara inspektera och vitesbelägga verksamheter utan även fungera som stöd för regioner. Vi vill se ett arbetssätt där den granskande myndighetens experter snabbt kan gå in för att stödja och hjälpa regioner som har problem med överbeläggningar över tid. Det kan handla om att regionen behöver fler slutenvårdsplatser men också om t.ex. fler mobila team eller mer effektiv samverkan med den kommunala äldreomsorgen.

Karriärtjänster för sjuk- och undersköterskor

Minskningen av antalet vårdplatser är till stor del ett resultat av att vården har svårt att rekrytera och behålla medarbetare, särskilt specialistsjuksköterskor, detta trots att Sverige har både fler läkare och fler sjuksköterskor än snittet i OECD. De tuffa arbetsvillkoren, särskilt inom slutenvården, med ansvar för fler patienter och platsbrist innebär att personalen måste springa snabbare och ta färre pauser och att de sällan kan påverka sin arbetssituation.

Studier visar att efter fem år i yrket har så många som var femte sjuksköterska allvarliga planer på att lämna yrket, och en del har redan gjort det. Resultatet blir färre kollegor och dyr inhyrd personal samt en krympande personalgrupp som tvingas hantera alltmer.

Undersköterskor och sjuksköterskor är yrkesgrupper som bär upp sjukvården men som har små möjligheter att höja sina löner. Centerpartiet vill därför kraftigt förstärka det statliga bidraget till s.k. karriärtjänster och utvidga satsningen till att även gälla undersköterskor. Det innebär möjligheter till karriärutveckling och lönepåslag för

specialistsjuksköterskor och specialistundersköterskor med fördjupad kompetens inom centrala områden.

Därutöver krävs kraftiga och kontinuerliga satsningar på en bättre arbetsmiljö för vårdens alla medarbetare. En rekryteringsutbildning ska erbjudas den som är intresserad av att söka chefstjänster inom sjukvård och äldreomsorg, och en obligatorisk statlig utbildning ska genomföras av de som fått en chefstjänst. Alla som arbetar i ett legitimationsyrke eller har en reglerad yrkestitel i hälso- och sjukvården, exempelvis undersköterskor, ska ges rätten till kompetensutveckling som stärker dem i deras yrkesroll. Framför allt handlar det om att arbetsgivaren måste garantera tillräckligt med tid i den anställdes schema och att Socialstyrelsens föreskrifter som reglerar fortbildningsmöjligheter måste skärpas. Socialstyrelsen ska också undersöka om det är lämpligt att införa en miniminivå av fortbildningstid för de olika legitimationsyrkena och reglerade yrkestitlarna.

Stöd till Bris

Barn och unga som drabbas av psykisk ohälsa måste fångas upp tidigare och få bättre stöd. Den psykiska ohälsan bland landets unga har ökat de senaste åren, inte minst under pandemin. Allt fler upplever ångest, har självskadebeteende eller lider av depression. Själv mord är den vanligaste dödsorsaken i åldrarna 15–24 år. År 2020 hade Bris nästan 31 500 kontakter med barn och unga i behov av stöd. För att möta det ökade behovet vill Centerpartiet att Bris stödlinje får statlig finansiering på 50 procent.

Förstärk arbetet mot prostitution och människohandel

I vågorna efter pandemin och med anledning av kriget i Ukraina riskerar allt fler att falla offer för människohandel och prostitution. Arbetet med att fånga upp människor som utsätts för människohandel behöver därför växlas upp. Jämställdhetsmyndigheten kan och bör, som nationellt ansvarig för arbetet mot människohandel, utveckla samverkan mellan myndigheter och andra aktörer och bistå myndigheterna med viktigt metodstöd och kompetensutveckling. Centerpartiet bedömer att särskilda insatser behövs, såväl för att förhindra att fler drabbas som för att fånga upp de som utnyttjas i prostitution och människohandel med anledning av kriget i Ukraina. Vi ser särskilt tre angelägna delar i detta arbete som snabbt kan skalas upp. Insatser behöver förstärkas inom ramen för det operativa nätverket mot prostitution och människohandel och specifikt det nationella stödprogrammet, som handfast kan arbeta för att fånga upp offer för människohandel. Regionkoordinatorerna har en nyckelroll i det förebyggande arbetet ute i landet och finns på tio orter i samtliga sju polisregioner i Sverige. Men de behöver bli fler. Då det är många som inte blir identifierade som behöver den uppsökande verksamheten bör de informativa insatserna skalas upp ytterligare, genom att det inrättas en nationell stödtelefon dit fler kan vända sig direkt.

Sammanfattningsvis föreslår Centerpartiet följande:

1. Inrätta en nationell stödlinje.
2. Förstärk det nationella stödprogrammet (NSP) för offer för människohandel.
3. Utöka regionkoordinatorerna mot prostitution och människohandel.

Säkra kvinno- och tjejjourernas finansiering

Mäns våld mot kvinnor måste få ett slut. Kvinno- och tjejjourerna gör ett ovärderligt arbete för att hjälpa flickor och kvinnor i utsatta situationer. De måste ges starka och långsiktiga ekonomiska förutsättningar för att bedriva sitt viktiga arbete.

Centerpartiet föreslår därför att anslagen till dessa jourer förstärks med 50 miljoner kronor per år. Vi noterar också med stor oro att regeringen förändrar förordningen om statsbidrag till dessa kvinno- och tjejjourer. Ändamålen och målgruppen föreslås breddas från 2023 och inkludera andra typer av organisationer. Det riskerar att leda till att samma pott pengar ska fördelas på allt fler organisationer. Viktiga och väl utarbetade strukturer riskerar att skadas. Centerpartiet uppmanar därför regeringen att dra tillbaka förslaget om förordningsändring och freda kvinno- och tjejjourernas finansiering.

Ett starkt rättsväsen

Ett välfungerande rättsväsen är ett av grundfundamenten i en rättsstat och att värna detta är en av statens kärnverksamheter. Människors fri- och rättigheter ska skyddas, och alla ska kunna känna trygghet i hela landet. Vid kränkningar av dessa rättigheter ska skyldiga identifieras, dömas och straffas på ett rättssäkert sätt. Så byggs en välfungerande rättsstat.

Var man än bor och arbetar i Sverige måste man kunna känna sig trygg. Det kräver en polis och ett rättsväsen som klarar av både vardagsbrott och grövre brottslighet.

Ansvar för att garantera människors säkerhet och trygghet är en av statens viktigaste uppgifter. För att lösa denna uppgift krävs att antalet brott minskar, att polisen i högre grad ingriper under pågående brott samt att genomförda brott utreds och förövare döms. Tryggheten består också i att lagarna är tydliga och rättssäkerheten stark, så att ingen döms för brott som de inte har begått.

Polisen måste vara närvarande, tillgänglig och synlig för människor i hela landet. Den ska ha ett långsiktigt mandat och de lokala poliserna ska i största möjliga mån jobba med uppgifter kopplade till det lokala området. Tryggheten ska värnas i hela landet, oavsett om du bor på landsbygden, i storstaden eller i något av våra utanförskapsområden.

För varje brott som begås tilltar otryggheten. För att förhindra att förtroendet för polisen och rättsväsendet minskar krävs kraftfulla satsningar på ökad lokal polisiär närvaro, ökade resurser för att utreda och lagföra begångna brott och andra trygghetsskapande åtgärder.

Att förtroendet för rättsväsendet är högt samt att rättssamhället är stabilt och försvarar människors fri- och rättigheter i hela landet är grundläggande. Sverige är i grunden ett tryggt och säkert land, men den oro som sprider sig måste tas på allvar. Vår trygghet kräver en lokalt närvarande polis och ett rättsväsen som står rustat att hantera kriminaliteten. Det behövs mer effektiva insatser mot våld mot kvinnor, vardagsbrott och gängbrottslighet. Därtill krävs ytterligare åtgärder mot terrorism och radikalering samt mot kontroll och brottslighet i hederns namn.

Polisassistenter

En av de absolut viktigaste åtgärderna för att öka tryggheten i samhället är att öka antalet poliser. Centerpartiet har under många år varit med och förhandlat fram ökade resurser till Polismyndigheten för att möjliggöra detta. Den pågående satsning som syftar till att öka antalet polisanställda med 10 000 är ett bra första steg. Men mer kommer att behöva göras. På sikt bör Sverige ha minst samma polistäthet som övriga EU.

På kort sikt är det viktigt att vi får ut så mycket effektivt polisarbete per polis som möjligt. Polisen ska fokusera på sitt kärnuppdrag och på det de är bäst på. För att avlasta poliser från administrativt betungande uppgifter föreslår Centerpartiet en satsning på polisstödsassistenter. Det är viktigt inte minst för poliser inom ingripandeverksamhet.

Trygghetsvärdar

En förutsättning för att förebygga brott är att lokalsamhällen har förtroende för polisen och att polisen har god lokalkännedom. Invånarna i ett område ska lita på polisen. Och polisen ska veta vem och vilka i ett område som är involverad i kriminell verksamhet. För att stärka kopplingen mellan polisen och invånarna i de s.k. utsatta områdena föreslår Centerpartiet ökade medel till s.k. trygghetsvärdar, som ska utgöra en länk mellan lokalsamhället och polisen i vardagen. Det kan också bidra till att polisen ges bättre underrättelser och därmed kan dimensionera och planera sin verksamhet på ett bättre sätt.

Försvara kvinnors rättssäkerhet i krig

Rysslands olagliga och oförsvarliga krig mot Ukraina har, tyvärr, bekräftat det vi vetat länge: sexuellt våld drabbar nästan alltid den kvinnliga civilbefolkningen.

Enligt FN har en av fem kvinnor på flykt från krig eller humanitära katastrofer utsatts för sexuellt våld. Överlag bidrar krig till en ökning av sexuella övergrepp och människohandel, och utsattheten dröjer ofta kvar även efter krigets slut. Mörkertalen är stora.

För krigsbrott har Sverige och många andra länder lagar om universell jurisdiktion. Det innebär att särskilt allvarliga brott kan utredas, åtalas och dömas även i en svensk domstol, oavsett var brotten har begåtts och oavsett vilket medborgarskap förövaren eller brottsoffret har. Det vill Centerpartiet stärka och utveckla.

Vi anser att resurserna till den s.k. gruppen för utredning av krigsbrott inom polisen ska öka, att rättsväsendet ges ett tydligare uppdrag att både utreda och driva fler fall om sexuellt våld som krigsbrott, att polisen och Åklagarmyndigheten ges i uppdrag att undersöka och redogöra för vilka verktyg som behövs i detta arbete samt att vi ser över den befintliga lagstiftningen om universell jurisdiktion för att säkerställa att den är adekvat utformad.

Sverige är värt att försvara

Det radikalt försämrade säkerhetsläget för Sverige kräver kraftfulla åtgärder. Centerpartiet har under lång tid varit pådrivande för att öka resurserna till såväl det militära som det civila försvaret. Försvarsanslagen bör senast 2025, eller så snabbt som

det är praktiskt möjligt, uppgå till 2 procent av BNP. Det finns en förväntan hos våra samarbetsländer att Sverige ska göra denna ambitionshöjning, och den är absolut nödvändig för att utveckla svensk försvarsförmåga utifrån den försämrade omvärldskontext vi lever i. Det är inte minst en trovärdighetsfråga.

Det är glädjande att det nu råder en bred politisk enighet om behovet av ökade försvarsanslag. Det är en styrka för Sverige.

Centerpartiet kan konstatera att försvaret av Sverige är ett av det offentligas viktigaste åtaganden, om inte det viktigaste. I ett land med en omfattande offentlig sektor och förhållandevis högt skattetryck måste försvaret av landet rymmas inom ramen för de tillgängliga resurserna. Det är ett stort åtagande vi har ålagt oss. Det kommer att kräva prioriteringar av det offentligas verksamhet. Men det är görbart. Centerpartiet motsätter sig därför krav på öronmärkt finansiering av den nödvändiga förmågeförstärkning som vi nu står inför.

Centerpartiet deltar konstruktivt i de samtal som nu förs kring hur vi på bästa sätt kan öka svensk försvarsförmåga.

Sverige kan och vill försvara sig. Men vår säkerhet byggs bäst tillsammans med andra. Centerpartiet är och har varit pådrivande för mer djupgående och breddade försvarssamarbeten. Det gäller såväl bilateralt samarbete, inte minst med Finland, som multilaterala samarbeten. Centerpartiet anser att Sverige bör ansöka om medlemskap i Nato. Samtidigt är det viktigt att detta sker med bred politisk förankring.

Försvaret av Sverige sker dock inte enbart med det militära försvaret. Hela samhällets krisberedskap, och det civila försvaret, är omistliga delar av totalförsvaret. Centerpartiet har under lång tid varit pådrivande för ökade resurser till det civila försvaret. I behandlingen av budgetpropositionen för 2022 var Centerpartiet det enda parti som föreslog förstärkningar av kommunsektorn, för att kunna hantera de ökade uppgifter som åläggs sektorn som en del av satsningar på det civila försvaret. Det är glädjande att sådana satsningar på det civila försvaret nu föreslås i vårändringsbudgeten. Även när det gäller dessa förslag till förstärkningar anser Centerpartiet att ett ytterligare ökat fokus på kommunsektorns roll skulle vara önskvärt. Vi kommer att fortsätta att driva på för att nödvändiga förändringar kommer på plats och att de beslut som redan fattats av riksdagen får genomslag och blir verklighet.

Det finanspolitiska ramverket

Centerpartiet delar i allt väsentligt den bedömning som regeringen gör i vårpropositionen vad gäller måluppfyllnad och den förda politikens förenlighet med ramverket.

En första bedömning av utgiftstakets nivå för 2025

Utgiftstaket utgör en övre gräns för utgiftsnivån i statens budget och beslutas för tre år framåt. För att utgiftstaket ska främja en kontrollerad utgiftsutveckling, och vara ett stöd för att uppnå överskottsmålet och långsiktigt hållbara finanser, är det en grundläggande förutsättning att takets nivå i normalfallet inte ändras.

Centerpartiet bedömer att en lämplig nivå på utgiftstaket 2025 är 1 644 miljarder kronor. Det hade inneburit att takets nivå, som andel av potentiell BNP, faller något

samtidigt som tillräckligt utrymme finns för att rymma prioriterade och nödvändiga satsningar på utgiftssidan. Det är viktigt att notera att utgiftstaket inte är ett mål för utgifterna utan just ett tak, och att eventuella framtida reformförslag får vägas mot övriga delar av det finanspolitiska ramverket och konjunkturläget.

	2022	2023	2024	2025
Av riksdagen beslutade nivåer på utgiftstaket	1 634	1 539	1 595	
Centerpartiets bedömning av nivån på utgiftstaket				1 644
Utgiftstak, procent av potentiell BNP	28,6	26,0	26,0	25,8

Strukturella utmaningar för ramverket

Budgetprocessen

Viktiga ekonomisk-politiska institutioner är satta under hård press. Det gäller inte minst budgetramverket. Den ordnade och samlade budgetprocessen är en central del av det finanspolitiska ramverket. Processen syftar bl.a. till att helheter ska vägas mot varandra inom ramen för de begränsningar som sätts av överskottsålet, skuldankaret och utgiftstaket. Det leder till att nödvändiga prioriteringar görs. Samtidigt har det under många år, och med ökad hastighet de senaste åren, skett en glidning kring praxis och vad som anses vara ett rimligt agerande i riksdagen. Riksdagens finansutskott har tagit initiativ till ett flertal ofinansierade, och i vissa fall fleråriga, ändringsbudgetar. Oaktat innehållet i sak – vissa av dem har varit uttryck för väl avvägd politik – innebär detta en stor risk. Denna risk består i att hoppande majoriteter kan göra flera förändringar av den fastslagna politiken, som inte baseras på en helhetsbedömning av vad som är en väl avvägd finanspolitik, såväl vad gäller stabiliseringspolitiska hänsyn som när det gäller prioriteringar inom ett givet budgetutrymme. Det underminerar principerna bakom budgetprocessen, riskerar att leda till en finanspolitik som inte respekterar övriga delar av ramverket och försvårar ansvarsutkrävande.

Också Rysslands krig mot Ukraina ökar behovet av långsiktigt stabila offentliga finanser. Krig vinnas inte bara av soldater på slagfält. De vinnas också politiskt och ekonomiskt. Västvärlden måste vara bättre på att sätta tryck på den ryska ekonomin än vad de är på att skada vår, för att minska deras förmåga att finansiera sitt krig. Vi måste uthålligt kunna implementera och leva med sanktioner och snabbt frigöra oss från beroendet av rysk fossil energi. Det är åtgärder som kommer att kosta stora summor pengar.

Sveriges starka offentliga finanser gör att vi har utrymme att bedriva en aktiv stabiliseringspolitik i händelse av en lågkonjunktur. Det gör också att vi har möjlighet att snabbt finansiera viktiga investeringar i t.ex. ökad försvarsförmåga. Och det gör att vi uthålligt kan parera negativa effekter av införda sanktioner med riktade stödinsatser.

Även om det finns ett akut behov av att vidta åtgärder som på kort och medellång sikt försämrar de offentliga finanserna är det därför viktigt att det övergripande målet om stabila statsfinanser och stora säkerhetsmarginaler ligger fast.

Centerpartiet anser att alla partier som i grunden värnar ramverket gemensamt bör träffa en överenskommelse som tar politiken ur den onda cirkel som vi nu befinner oss i och i stället skapar en gemensam bild av rimliga begränsningar och spärar i budgetarbetet. Tänkbara vägar är exempelvis att införa samma begränsning som finns för regeringen, om att enbart lägga ändringsbudgetar vid sidan om de reguljära vår- och höständringsbudgetarna om det finns "särskilda skäl", på riksdagen samt att stärka det s.k. reservationsförbudet.

Pensionssystemet

Pensionssystemet ska leverera trygga och tillräckliga pensioner. Förbättringar av pensionssystemet kan och bör genomföras. Men de bör göras inom ramen för Pensionsgruppen, som är satt att värna och förbättra systemet.

Sverige ska vara ett land där det är tryggt att åldras, där äldre garanteras en värdig ålderdom. Centerpartiet är fast beslutet om att arbeta för att pensionssystemet ska bidra till detta. Centerpartiet har därför aktivt varit med och förhandlat fram lägre skatter på pensionsinkomster och ett antal höjningar av olika delar av grundskyddet.

För att sådana förbättringar ska vara långsiktiga måste dock också pensionssystemet vara långsiktigt hållbart. Det är därför mycket oroande att fundamentala principer för pensionssystemet nu utmanas. Principen om ett autonomt pensionssystem, vid sidan om statsbudgeten, urholkas när allt fler och allt större förmåner och tillägg till inkomstpensionen betalas via statsbudgeten. Det leder till osäkerhet om framtida pensioner, försvårar för människor att förstå och påverka sin egen pension, minskar respektavståndet och urholkar livsinkomstprincipen. Därtill skapas politiska incitament till överbudspolitik samtidigt som de mekanismer som är tänkta att garantera pensionssystemets ekonomiska hållbarhet undermineras. Centerpartiet ser med oro på vad denna utveckling kan leda till över tid, om den tillåts fortsätta.

Det finns goda skäl att nu göra än mer för att stärka pensionärernas ekonomi. Inför ett sådant arbete är det dock viktigt att ha en korrekt bild av verkligheten. Pensionsmyndigheten har exempelvis i rapporterna Hur är pensionärernas ekonomiska levnadsförhållanden? och Är pensionerna tillräckliga? presenterat en sådan övergripande lägesbild. Slutsatsen är att pensionärskollektivet som helhet har en relativt god ekonomisk standard. Det kan konstateras att andelen som lever med s.k. låg ekonomisk standard inte skiljer sig mellan befolkningen som är över respektive under 65 år. Vidare är Sverige det land i EU som har lägst andel pensionärer som lever i absolut fattigdom. Andelen äldre som lever i absolut fattigdom är lägre än motsvarande andel för de som är yngre än 65 år. På frågan om pensionerna levererar i enlighet med ambitionen när systemet infördes svarar Pensionsmyndigheten "mer ja än nej". Samma övergripande slutsats nås också i rapporter från Minpension.se.

Det betyder dock inte att inte mer behöver göras för att stärka pensionärernas ekonomi. Den grupp bland pensionärerna som, generellt, har sämst ekonomisk standard är ensamstående kvinnor över 80 år. Den gruppen består av ca 216 000 personer och det är bland dessa som risken för att leva i s.k. relativ fattigdom är högst.

Samtidigt är det viktigt att förstärkningar för de sämst ställda pensionärerna kombineras med åtgärder som värnar exempelvis livsinkomstprincipen. Det är inte

rättvist att den som arbetat ett helt yrkesliv i ett låglöneyrke ska få lika mycket i pension som någon som inte har arbetat en dag i Sverige.

Centerpartiet är villigt att snabbt – här och nu – påbörja ett arbete inom ramen för Pensionsgruppen för att omgående förstärka pensionärernas ekonomi. I detta arbete finns inga röda linjer, utan vi är villiga att konstruktivt diskutera alla möjliga alternativ.

Regeringen har framfört att deras föreslagna garantitillägg kan spela en roll för att förstärka pensionärernas ekonomi i det nya ekonomiska läge som uppstått till följd av prisökningarna som följt i spåren av Rysslands invasion av Ukraina och som har lett till ökade levnadsomkostnader. Men även där finns möjligheter att i väntan på en långsiktig och klok lösning i Pensionsgruppen tillfälligt, fram till årsskiftet 2022–2023, kompensera de sämst ställda pensionärerna för ökade levnadsomkostnader. Detta sker då enklast inte med ett helt nytt tillägg utan kan exempelvis genomföras med det redan existerande konsumtionstillägget inom bostadstillägget.

Därefter är vi villiga att förutsättningslöst diskutera bl.a. följande åtgärder:

Sänkt skatt på pension. De senaste 15 åren har skatten på pension sänkts med nästan 40 miljarder kronor. Också för de med lägst pension har skatten sänkts med minst 1 000 kronor per månad.

Garantipensionen. Garantipensionen höjdes av Pensionsgruppen 2020 med 200 kronor per månad. Det bör analyseras om det är lämpligt att justera garantipensionen för att stärka garantipensionärernas ekonomi.

Reform av bostadstillägget (BTP) för pensionärer. Bostadstillägget för pensionärer har höjts flera gånger. I en eventuell förstärkning av grundskyddet bör förbättringar av BTP också analyseras. Exempelvis kan fribeloppet höjas för att fler ska kunna kvalificera sig för BTP, liksom taket för hyresnivån.

En tillfällig änkepension. De allra flesta med riktigt låg pension är kvinnor som blivit änkor. Det är inte ovanligt att kvinnan arbetat deltid eller inte alls under yrkeslivet, medan maken har arbetat och haft högre inkomster. När maken dör minskar hushållets disponibla inkomster drastiskt. Pensionsgruppen bör analysera om det är möjligt och lämpligt att införa ett tillfälligt tillägg för generationer födda under 40- och 50-talen, som ett komplement till nuvarande grundskydd.

Förbättring av omställningspensionen. Detta gynnar personer vars partner gått bort och ger stöd för dennes förlorade inkomst.

Undersöka om pensionen kan ökas inom pensionssystemet. Utöver dessa förslag bör det övervägas om man vid sidan av en ”broms” också bör ha en ”gas” i pensionssystemet, där stora överskott som byggs upp också leder till gradvis ökning av pensionen, och säkerställa att de på ett rättvist sätt tillfaller dem som har byggt upp dem.

Höjda avgifter till pensionssystemet, genom en växling inom ramen för nuvarande nivå på arbetsgivaravgifterna, eventuellt också kombinerat med ett avskaffande av det s.k. inkomstpensionstillägget för att möjliggöra än högre inbetalningar.

Förslagen ovan bör analyseras och jämföras. Alla kommer inte och bör inte införas samtidigt, men en kombination av några av de ovanstående förslagen kan otvivelaktigt bidra till att stärka inkomsterna för de pensionärer som har lägst inkomst, samtidigt som respektavståndet försvaras och principerna bakom pensionssystemet värnas. Att träffsäkert höja levnadsstandarden för de pensionärer som har det sämst ställt, samtidigt som pensionssystemet värnas, är klart bättre än att införa garantitillägget.

För Centerpartiet är breda samarbeten mellan riksdagens seriösa partier, där vi gemensamt bekämpar såväl höger- som vänsterpopulism, centrala för att skapa ett hållbart välstånd. Det handlar om att bedriva en ekonomisk politik för Sveriges bästa.

Annie Lööf (C)

Martin Ådahl (C)

Alireza Akhondi (C)

Malin Björk (C)

Daniel Bäckström (C)

Jonny Cato (C)

Fredrik Christensson (C)

Catarina Deremar (C)

Magnus Ek (C)

Johan Hedin (C)

Ulrika Heie (C)

Peter Helander (C)

Martina Johansson (C)

Ola Johansson (C)

Anders W Jonsson (C)

Mikael Larsson (C)

Helena Lindahl (C)

Kerstin Lundgren (C)

Aphram Melki (C)

Linda Modig (C)

Sofia Nilsson (C)

Rickard Nordin (C)

Niels Paarup-Petersen (C)

Annika Qarlsson (C)

Per Schöldberg (C)

Anne-Li Sjölund (C)

Lars Thomsson (C)

Helena Vilhelmsson (C)

Hanna Wagenius (C)

Kristina Yngwe (C)

Anders Åkesson (C)